

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ТАВРІЙСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
імені В.І. ВЕРНАДСЬКОГО
Навчально-науковий гуманітарний інститут
Кафедра психології, філософії та суспільних наук

ЗАТВЕРДЖЕНО

Вченою радою

Таврійського національного університету
імені В.І.Вернадського

Протокол № 6 від 27.12.2024 р.

ПРОГРАМА

КОМПЛЕКСНОГО АТЕСТАЦІЙНОГО ЕКЗАМЕНУ

за спеціальністю 053 «Психологія»

галузі знань 05 «Соціальні та поведінкові науки»

для студентів освітнього рівня «Бакалавр»

денної та заочної форми навчання

Програма комплексного атестаційного екзамену складена для здобувачів вищої освіти відповідно до програми підготовки фахівців з напрямку підготовки 053 «Психологія» освітнього рівня «бакалавр», за денною та заочною формою навчання.

Розробники: Дробот О.В., д.психол.н., професор кафедри психології філософії та суспільних наук.

Програму комплексного атестаційного екзамену схвалено на засіданні кафедри психології, філософії та суспільних наук.

Протокол № 6 від «17» грудня 2024 року

В.о. завідувача кафедри психології,
філософії та суспільних наук

Ольга ДРОБОТ

Схвалено Радою якості освіти ТНУ.
Протокол № 5 від «24» грудня 2024 року

Голова Ради якості освіти

Валерій БОРТНЯК

Зміст програми

I. Загальні положення	1
II. Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі вищої освіти при підготовці до атестаційного екзамену.	2
III. Організаційно-методичні рекомендації.....	5
IV. Перелік питань з дисциплін	6
V. Список літератури для підготовки з підготовки до державного екзамену.....	16

I. Загальні положення

Ступінь вищої освіти бакалавра дає можливість одержати вищу освіту з напрямку підготовки «Психологія», термін навчання - 4 роки. За період навчання студент одержує теоретичні знання та практичні навички з гуманітарних та соціально-економічних, базових та професійно-орієнтованих дисциплін. Основні напрями професійної діяльності – консультативна, психодіагностична, тренінгова, психопрофілактична. Бакалавр з напрямку підготовки «Психологія» підготовлений займати первинні посади у психологічних, консультативних, психотерапевтичних службах; у закладах освіти та соціальних організаціях (центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді; дитячі центри творчості та дозвілля; дитячі будинки і притулки; будинки пристарілих; місця для тимчасово-переміщених осіб); у закладах охорони здоров'я (лікарні, поліклініки, спецшколи для дітей-інвалідів, наркологічні та реабілітаційні центри); в установах з відбору та набору персоналу (кадрові агенції, рекрутингові компанії, центри зайнятості, департаменти по роботі з персоналом, центри розвитку кар'єри та профорієнтації); у компаніях, малих підприємствах та бізнес-структурах; у правоохоронних органах (установи ювенальної юстиції, колонії, розподільники); у службі довіри; у системі збройних сил та органів внутрішніх справ України, Державної служби України з надзвичайних ситуацій; приватна підприємницька діяльність з надання психологічних та освітніх послуг.

Атестаційний екзамен – це стандартизована форма здійснення контролю досягнень здобувачем вищої освіти результатів навчання, визначених стандартом вищої освіти та ОП Психологія (вищої освіти першого (бакалаврського) рівня) ТНУ.

Рівень знань майбутніх фахівців визначається оптимальним поєднанням комплексу фахових знань, вмінь, навичок та високої професійної мобільності. Вирішальне значення має атестаційний екзамен, який проводиться на основі дисциплін спеціалізованого блоку (базових і професійно-орієнтованих). Програма атестаційного екзамену з напрямку підготовки «Психологія» складається з семи дисциплін: «Загальна психологія», «Психофізіологія»,

«Соціальна психологія», «Диференційна психологія», «Вікова психологія», «Психодіагностика», «Клінічна психологія». З кожної дисципліни подаються питання та завдання для проведення контролю знань, які відповідають затвердженій у ТНУ навчальній програмі з дисципліни, а також вимогам чинного галузевого стандарту вищої освіти «Освітньої програми підготовки бакалавра напряму 05 «соціальні та поведінкові науки» з напряму підготовки 053 «Психологія».

II. Перелік компетентностей, яких набувають здобувачі вищої освіти при підготовці до атестаційного екзамену.

Інтегральна компетентність (ІК): здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері психології, що передбачають застосування основних психологічних теорій та методів та характеризуються комплексністю і невизначеністю умов.

Загальні та спеціальні компетентності:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 2. Здатність застосовувати знання в практичних ситуаціях.

ЗК 3. Знання та розуміння предметної області та розуміння професійної діяльності.

ЗК 4. Навички використання інформаційних і комунікаційних технологій.

ЗК 5. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 6. Здатність бути критичним і самокритичним.

ЗК 7. Здатність приймати обґрунтовані рішення

ЗК 9. Навички міжособистісної взаємодії.

ЗК 10. Здатність працювати в команді.

ЗК 12. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні .

ЗК 13. Здатність вільно і всебічно розвивати особистість, зберігати та примножувати культурно-мистецькі, екологічні, моральні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі усвідомлення загальної системи знань про людину і світ, природу, техніку і технології, суспільство та духовне життя у всіх його основних проявах, сприяти розвитку традицій і культури українського народу, розвитку етнічної, культурної, мовної та релігійної самобутності

СК 1. Здатність оперувати категоріально-понятійним апаратом психології .

СК 2. Здатність до ретроспективного аналізу вітчизняного та зарубіжного досвіду розуміння природи виникнення, функціонування та розвитку психічних явищ.

СК 3. Здатність до розуміння природи поведінки, діяльності та вчинків (зокрема, в контексті організації заходів раннього втручання).

СК 4. Здатність самостійно збирати та критично опрацьовувати, аналізувати та узагальнювати психологічну інформацію з різних джерел.

СК 5. Здатність використовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій.

СК 6. Здатність самостійно планувати, організовувати та здійснювати психологічне дослідження.

СК 7. Здатність аналізувати та систематизувати одержані результати, формулювати аргументовані висновки та рекомендації .

СК 8. Здатність організовувати та надавати психологічну допомогу (індивідуальну та групову в т. ч. особам, які отримали психологічні травми, зокрема внаслідок війни).

СК 9. Здатність здійснювати просвітницьку та психопрофілактичну роботу відповідно до запиту.

СК 11. Здатність до особистісного та професійного самовдосконалення, навчання та саморозвитку.

СК 12. Навички міжособистісного спілкування та роботи в команді у процесі професійної діяльності.

СК 13. Уміння адаптуватися до нових ситуацій та здатність до професійної мобільності.

Програмні результати навчання відповідно до освітньо-професійної програми.

ПР 1. Аналізувати та пояснювати психічні явища, ідентифікувати психологічні

проблеми та пропонувати шляхи їх розв'язання.

ПР 2. Розуміти закономірності та особливості розвитку і функціонування психічних явищ в контексті професійних завдань.

ПР 3. Здійснювати пошук інформації з різних джерел, у т.ч. з використанням інформаційно-комунікаційних технологій, для вирішення професійних завдань.

ПР 4. Обґрунтовувати власну позицію, робити самостійні висновки за результатами власних досліджень і аналізу літературних джерел.

ПР 5. Обирати та застосовувати валідний і надійний психодіагностичний інструментарій (тести, опитувальники, проєктивні методики тощо) психологічного дослідження та технології психологічної допомоги.

ПР 6. Формулювати мету, завдання дослідження, володіти навичками збору первинного матеріалу, дотримуватися процедури дослідження.

ПР 8. Презентувати результати власних досліджень усно / письмово для фахівців і нефахівців.

ПР 9. Пропонувати власні способи вирішення психологічних задач і проблем у процесі професійної діяльності, приймати та аргументувати власні рішення щодо їх розв'язання (зокрема, щодо організації раннього втручання).

ПР 10. Формулювати думку логічно, доступно, дискутувати, обстоювати власну позицію, модифікувати висловлювання відповідно до культуральних особливостей співрозмовника.

ПР 11. Складати та реалізовувати план консультативного процесу з урахуванням специфіки запиту та індивідуальних особливостей клієнта, забезпечувати ефективність власних дій (в т.ч. у роботі з особами, що отримали психологічні травми, зокрема внаслідок війни).

ПР 12. Складати та реалізовувати програму психопрофілактичних та просвітницьких дій, заходів психологічної допомоги у формі лекцій, бесід, круглих столів, ігор, тренінгів, тощо, відповідно.

ПР 13. Взаємодіяти, вступати у комунікацію, бути зрозумілим, толерантно ставитися до осіб, що мають інші культуральні чи гендерно-вікові відмінності.

ПР 14. Ефективно виконувати різні ролі у команді у процесі вирішення фахових завдань, у тому числі демонструвати лідерські якості.

ПР 16. Знати, розуміти та дотримуватися етичних принципів професійної діяльності психолога

ПР 17. Демонструвати соціально відповідальну та свідому поведінку, слідувати гуманістичним та демократичним цінностям у професійній та громадській діяльності.

ПР 18. Вживати ефективних заходів щодо збереження здоров'я (власного й оточення) та за потреби визначати зміст запиту до супервізії .

III. Організаційно-методичні рекомендації

Атестаційний екзамен проводиться з метою виявлення випускників, які під час навчання досягли відповідного професійного рівня та отримали необхідні знання для подальшого вдосконалення чи професійної діяльності в галузі психології.

Атестаційний екзамен передбачає перевірку знань, умінь та навичок з дисциплін, шляхом виконання теоретичних і практичних завдань.

Кожен блок дисциплін утворюється з трьох-чотирьох окремих дисциплін, які вивчались студентами протягом навчання за спеціальністю. Таким чином, на кваліфікаційну атестацію виносяться завдання екзамену, які складаються з двох блоків: а) теоретичного – два питання, б) практичного завдання, які охоплюють всі дисципліни, що винесені на екзамен.

Оцінка за комплексний кваліфікаційний екзамен виставляється за стобальною шкалою оцінювання. Зокрема, на теоретичну частину комплексного екзамену припадає 60 балів (по 30 балів за кожне теоретичне питання) та 40 балів за практичне завдання. Загальна кількість набирається наступним чином: 30 + 30 +40 = 100 балів.

При цьому використовуються наступні критерії оцінювання знань студентів:

Значення оцінки

Оцінка за шкалою ЄКТС	Оцінка за стобальною шкалою	Оцінка за національною шкалою	Значення оцінки
А	90-100	Відмінно	Відмінно-відмінний рівень знань (умінь) В межах обов'язкового матеріалу з можливими незначними недоліками
В	80-89		Дуже добре -рівень знань достатньо високий (умінь) В межах обов'язкового матеріалу без суттєвих (грубих) помилок

C	75-79	Добре	Добре - в цілому добрий рівень знань (умінь) з незначною кількістю помилок
D	69-74		Задовільно - посередній рівень знань (умінь) із значною кількістю недоліків, достатній для подальшого навчання або професійної діяльності
E	60-68		Достатньо мінімально можливий допустимий рівень знань (умінь)
FX	30-59	Не задовільно	Незадовільно - потрібно додатково працювати для отримання позитивної оцінки
F	1-29		Незадовільно - необхідна серйозна подальша робота вивченням курсу з повторним складанням іспиту

Студенти, які отримали на комплексному кваліфікаційному екзамені менше ніж 60 балів, не вважаються такими, як ті, що отримали ступінь вищої освіти «бакалавр».

IV. Перелік питань з окремих дисциплін

Загальна психологія

Загальна психологія як наука. Наукова та побутова психологія: історія становлення та порівняльний аналіз. Основні історичні етапи розвитку психологічної науки. Визначення предмету психології, її принципів. Основні методи психології. Історія формування методів психології. Основні галузі психології.

Поняття про психіку. Структура психіки людини. Психічні процеси. Психічні стани. Психічні властивості. Взаємозв'язок психічних процесів, станів та властивостей. Розвиток психіки у філогенезі: стадії та рівні.

Поняття про свідомість. Культурно-історична теорія розвитку психіки людини. Функції свідомості. Основні характеристики свідомості. Співвіднесення психіки тварин та свідомості людини, як найвищого рівня розвитку психіки. Історичний шлях дослідження несвідомого. Співвіднесення свідомості та несвідомого в життєдіяльності людини.

Поняття про онтогенез. Поняття сенситивного періоду розвитку. Стадії розвитку психіки дитини. Проблема періодизації стадій розвитку психіки на сучасному етапі розвитку психології.

Поняття про самосвідомість. Проблема розвитку самосвідомості. Функції

самосвідомості. Структура самосвідомості. Чинники формування та розвитку самосвідомості. Значення самосвідомості для формування особистості людини. Розвиток самосвідомості в онтогенезі.

Визначення поняття людина. Поняття про особистість. Підходи до трактування поняття «особистість». Значення соціуму для становлення та

розвитку особистості. Визначення поняття соціалізації. Сенситивні періоди для соціалізації дитини.

Проблема чуттєвого відображення. Специфічні риси психічного відображення. Функції чуттєвого відображення в процесі діяльності. Поняття про порогови чутливості. Історичний шлях формування вимірювання порогів чутливості. Теорії відчуттів. Поняття про відчуття. Проблема класифікації відчуттів. Види відчуттів. Основні властивості відчуттів: якість, інтенсивність, тривалість, локалізація у просторі. Будова аналізатора. Больова чутливість. Значення больової чутливості у життєдіяльності людини.

Співвіднесення сприймання із відчуттям. Теорії сприймання. Сприймання простору, часу, руху. Закономірності переходу від сенсорних до перцептивних процесів. Основні характеристики перцептивного образу.

Визначення факторів формування та розвитку сприймання в онтогенезі. Основні етапи у процесі розвитку сприймання. Сенситивні періоди для розвитку різних видів сприймання. Формування основних характеристик перцептивного образу в процесі онтогенезу.

Визначення поняття увага. Її значення в життєдіяльності людини. Функції уваги. Види уваги. Визначення основних властивостей уваги. Властивості уваги. Взаємозв'язок та взаємозалежність між різними властивостями уваги. Історія становлення теорій уваги у вітчизняній та зарубіжній психології.

Поняття про пам'ять. Значення пам'яті в життєдіяльності людини. Пам'ять та її значення для протікання інших психічних процесів. Пам'ять у структурі особистості. Види пам'яті. Основні процеси пам'яті. Психофізіологічні та психологічні теорії пам'яті.

Поняття мислення, його види, форма, властивості, розвиток в онтогенезі. Теорії мислення. Індивідуальний стиль мислення. Проблема штучного інтелекту.

Поняття мовлення. Види мовлення. Мовлення та мова. Розвиток мовлення. Поняття уяви. Техніки уяви, розвиток уяви. Види уяви. Мотиваційно-вольова сфера особистості. Поняття волі. Структура вольового

акту. Теорії волі. Мотиваційна сфера особистості: потреби (бажання, потяги, мотиви, прагнення, установки, інтереси, переконання) їх функції, становлення в онтогенезі людини. Емоція як специфічна форма психічного відображення. Функції емоцій. Теорії емоцій: філософські, фізіологічні, сучасні.

Поняття темпераменту. Теорії темпераменту. Емпіричні дослідження конституційних теорій темпераменту. Фізіологічні основи темпераменту. Властивості темпераменту. Типи темпераменту та їх характеристика. Теорії темпераменту. Вплив темпераменту на діяльність особистості.

Поняття характеру. Структура характеру. Підходи до класифікації характеру. Поняття про риси характеру особистості. Норма, акцентуація, психопатія. Види акцентуацій. Проблема дослідження акцентуацій характеру. Взаємозв'язок темпераменту та характеру. Проблема формування характеру.

Поняття про здібності. Задатки та здібності. Спеціальні здібності, талант, геніальність. Види обдарованості. Теорії обдарованості. Розвиток здібностей у дітей та дорослих. Формування творчої особистості.

Уявлення про сутність мотивів. Співвідношення мотивів та потреб. Мотиви та цілі діяльності. Психологічні механізми мотивації досягнення. Теорії мотивації. Мотивація і пізнавальні процеси. Мотивація розумової діяльності. Закон «оптимуму мотивації».

Психофізіологія

Актуальні проблеми, завдання, зміст і перспективи розвитку психофізіології. Зв'язок психофізіології з іншими науками. Вимоги до організації психофізіологічного обстеження.

Функціональні стани людини. Функціональні робочі стани та працездатність. Індивідуальні кількісні методи оцінки функціональних станів, працездатності та психофізіологічних особливостей людини.

Головні властивості нервової системи: сила, лабільність, динамічність нервової системи, функціональна рухливість нервових процесів. Методи дослідження головних властивостей нервової системи. Визначення і оцінка психомоторних якостей людини.

Характеристика аналізаторів людини. Пороги чутливості та больове відчуття. Сенсорно-перцептивні процеси в системі переробки інформації.

Мислення, пам'ять, увага: методи дослідження і психофізіологічна характеристика. Характеристика рівнів трудової діяльності. Поняття умов життєдіяльності. Психофізіологічні особливості професійної діяльності в звичайних і екстремальних умовах. Робоче середовище та його класифікація за рівнем нормативності, екстремальності. Кількісна і якісна оцінка працездатності та її психофізіологічна ціна.

Поняття психічного здоров'я особистості. Рівні психічного здоров'я особистості. Критерії оцінки психічного здоров'я на соціальному, біологічному, психологічному рівнях. Психогігієна. Психопрофілактика. Психосоматичні захворювання. Психофізіологічні механізми та моделі виникнення неврозів. Використання методів профілактики при психокорекції неврозів та психосоматичних захворюваннях.

Соціальна психологія

Об'єкт, предмет та головні категорії соціальної психології. Головні теоретичні орієнтації сучасної світової соціальної психології. Основні передумови виникнення соціальної психології, її виділення в самостійну науку.

Методи соціальної психології. Умови і техніка проведення соціально-психологічних досліджень. Теорії особистості російських вчених. Поняття установки у загальній і соціальній психології.

Соціальний розвиток особистості в сучасних умовах. Адаптація особистості до умов існування. Індивідуальна та групова допомога особистості в період соціально-психологічної адаптації.

Психологічна наука про спілкування. Дослідження психології спілкування на даному етапі. Функції спілкування. Структура спілкування. Види і рівні спілкування. Ділове спілкування. Конфліктне спілкування та його підґрунтя. Суть конфліктів, їх класифікація за змістом, розміром, силою впливу на його учасників, формою прояву, джерелами виникнення та наслідками.

Поняття групи в сучасній світовій соціальній психології. Особливості динамічних процесів у великих та малих соціальних групах. Психологічні особливості етнічних груп. Психологічні характеристики соціальних груп. Поняття малої групи. Історія дослідження малої соціальної групи. Класифікація малих груп. Основні характеристики малої групи.

Сім'я – як мала група. Структура та особливості сучасної сім'ї. Напрямки розбудови сім'ї в контексті гуманістичної психології. Соціально-психологічна характеристика сім'ї, вікова структура взаємовідносин в сім'ї.

Поняття згуртованості у соціальній психології. Соціометрична структура. Соціометричний статус особистості в групі. Сумісність як передумова згуртованості групи. Дослідження ефективності діяльності групи залежно від центральності структури. Колектив як різновид малої групи, його психологічна структура. Характеристика основних соціально-психологічних явищ колективу.

Поняття управління у соціальній психології. Система управління. Керівництво як вид управління. Психологічні методи впливу на підлеглих. Психологічна структура управлінської діяльності. Колектив як об'єкт та суб'єкт управління. Соціально-психологічні критерії дієвості управління колективом. Формальні структури колективу, неформальні їх виявлення. Психологічні проблеми авторитету керівника.

Диференційна психологія

Предмет вивчення та задачі диференційної психології. Історія розвитку диференційної психології. Методи дослідження диференційної психології. Теорії особистостей. Підходи до вивчення проявів здібностей.

Психодинамічний рівень в структурі особистості. Психологічні прояви темпераменту. Поняття характеру. Теорії характеру. Поняття рис. Індивідуальний стиль діяльності. Основні ознаки стилю індивідуальної діяльності.

Спрямованість особистості в структурі індивідуальності. Індивідуальний стиль діяльності. Професійні типології. Професійні інтереси і їх діагностика. Професійна самореалізація чоловіків та жінок.

Функціональна асиметрія півкуль. Функції лівої півкулі. Функції правої півкулі. Методи визначення домінантності. Прийоми визначення домінантності. Види асиметрії. Особливості психіки лівші. Потенційні можливості правші.

Природа наслідування, характер оточуючого середовища. Взаємодія спадковості та оточуючого середовища. Індивідуальні аспекти емоційної взаємодії: вразливість, емоційна лабільність – ригідність, емоційну стійкість – імпульсивність.

Експериментальне дослідження емоційності. Стиль людини як спосіб взаємодії зі світом, поняття індивідуального стилю.

Поняття психологічного подолання (coping strategies), його варіації. Сфери та класифікації психологічного подолання. Дослідження нормативів поведінки, що розвивається, структурні та функціональні характеристики. Дослідження структурних факторів в розвитку поведінки. Вимірювання здібностей. Дослідження впливу досвіду на поведінку. Статистичний аналіз сімейної схожості та відмінності.

Психогенетика та проблема співвідношення психічних властивостей батьків і дітей. Конституціональна будова тіла. Зв'язок між будовою тіла і темпераментом. Будова тіла та патологічні стани. Фізіологічні фактори.

Психодіагностика

Предмет та структура психодіагностики. Історія психодіагностики. Поняття психодіагностичного методу. Загальна характеристика методів психодіагностики. Класифікація психодіагностичних методів. Номотетичний та ідеографічний підходи в психодіагностиці.

Спостереження як метод психодіагностики. Діалогічні методи психодіагностики. Контент-аналіз. Поняття тесту. Види тестів. Поняття норми та критерії її визначення в психодіагностиці. Кількісні та якісні норми тесту. Поняття стандартизації тесту. Поняття вибірки стандартизації. Поняття

шкальної оцінки. Види шкальних оцінок.

Поняття психологічного діагнозу та психологічного прогнозу. Поняття психодіагностичного процесу. Етапи психодіагностичного процесу. Аналіз отриманих результатів.

Універсальні об'єкти психодіагностичних обстежень: риси особистості, здібності, мотиви, свідомість і самосвідомість, міжособистісні стосунки. Методики діагностики інтелекту. Методики дослідження здібностей. Методики дослідження рис особистості. Методики дослідження мотивації. Методики дослідження міжособистісних стосунків. Проективні методики.

Особистість психолога у діагностичному дослідженні. Поняття про психометричну грамотність психолога. Етика психодіагностичного дослідження. Нормативні приписи розробникам та користувачам методик.

Вікова психологія

Предмет, завдання вікової психології, її основні проблеми на сучасному етапі. Основні розділи вікової психології, їх зв'язок з іншими галузями психологічної науки. Методи вікової психології та їх класифікація. Принципи дослідження розвитку психіки дитини в онтогенезі.

Поняття про психічний розвиток та його характерні особливості. Загальні закономірності психічного розвитку дитини в онтогенезі. Взаємозв'язок детермінантів психічного розвитку. Детермінанти психічного розвитку та їх взаємозв'язок. Культурно-історична теорія розвитку Л.С. Виготського та його послідовників. Психоаналітична теорія дитячого розвитку.

Теорія соціального наочіння. Когнітивна теорія Ж. Піаже та ін. Біологічні передумови психічного розвитку (спадковість, вроджені задатки та дозрівання нервової системи).

Роль діяльності та спілкування у психічному розвитку людини. Поняття періоду психічного розвитку. Сензитивні періоди розвитку. Кризи і критичні періоди розвитку. Принципи і критерії вікової періодизації психічного розвитку людини. Різні підходи до вікової періодизації психічного розвитку.

Роль навчання і виховання у психічному розвитку дитини. Принципи і умови розвиваючого навчання. Поняття про вікові та індивідуальні особливості. Явище акселерації. Усвідомлене батьківство. Розвиток дитини в пренатальний період. Анатомо-фізіологічні особливості та психологічна характеристика новонародженого. Тенденції психічного розвитку дитини у фазі новонародженого. Комплекс поживлення – новоутворення психічного розвитку новонародженої дитини. Особливості соціальної ситуації розвитку дитини немовлячого віку. Емоційне спілкування як провідна діяльність немовляти. Новоутворення і основні досягнення наприкінці першого року життя дитини. Криза 1-го року життя.

Особливості соціальної ситуації розвитку дитини раннього віку. Предметна діяльність як провідна в ранньому віці та її розвиток. Основні новоутворення раннього віку. Криза 3-х років. Соціальна ситуація розвитку дитини дошкільного віку. Ігрова діяльність як провідна в дошкільному віці, її структура та розвиток. Роль продуктивних видів діяльності в психічному розвитку дошкільника. Новоутворення психічного розвитку дошкільника в особистісній сфері. Розвиток пізнавальної сфери дошкільника. Криза 6 (7)-и років. Проблема психологічної готовності дитини до навчання в школі.

Сучасні проблеми психології молодшого шкільного віку. Основні суперечності психічного розвитку молодшого школяра. Навчальна діяльність як провідна у молодшому шкільному віці, її структура і особливості розвитку. Проблема адаптації дитини до шкільного навчання. Розвиток довільної вольової саморегуляції і формування характеру. Характеристика і розвиток міжособистісних взаємин у молодшому шкільному віці.

Зміна соціальної ситуації розвитку дитини з початком навчання в школі. Новоутворення психічного розвитку дитини молодшого школяра в особистісній сфері. Новоутворення молодшого школяра в пізнавальній сфері. Біологічні передумови та соціальні фактори психічного розвитку підлітків. Особливості соціальної ситуації розвитку підлітків та проблема провідної діяльності. Причини загострення підліткової кризи та умови її розв'язання. Завдання психосоціального розвитку юнацтва та проблема їх розв'язання. Особливості соціальної ситуації розвитку та проблема провідної діяльності старшокласників. Проблема самопізнання та самовиховання в

юнацькому віці. «Я – концепція» та її формування. Новоутворення в особистісному розвитку юнаків.

Психологічні особливості пізнавальної сфери старшокласників та їх врахування у навчанні.

Поняття соціальної зрілості. Показники і критерії дорослості. Старість, умови соціалізації. Роль і місце вікової психології у діяльності практичного психолога.

Клінічна психологія

Становлення та розвиток клінічної психології. Методи і способи діагностики психічних відхилень. Диференціація психологічних феноменів і психологічних синдромів. Психологія стосунків пацієнта та медичного працівника. Психокорекційні та психотерапевтичні способи допомоги. Аспекти психосоматичних і соматопсихічних взаємовпливів.

Патопсихологічні методи дослідження психічних процесів. Експериментальні нейропсихологічні дослідження порушень мовлення, письма, читання, рахунку, праксису, гнозису, орієнтації у просторі. Аномалії та пороки розвитку головного й спинного мозку, їх клінічна симптоматологія.

Принципи розмежування психологічних феноменів і психопатологічних симптомів (синдромів). Психологічні феномени та патопсихологічні синдроми при психічних захворюваннях. Основні поняття в нейропсихології.

Аналізаторні системи та їх сенсорні розлади. Психосоматичні розлади. Медико-психологічні аспекти психосоматичних співвідношень в дослідженнях вітчизняних авторів.

Агресивна, аутоагресивна поведінка. Порушення харчової поведінки. Сексуальні девіації та перверзії. Надцінні психологічні захоплення. Характерологічні та патохарактерологічні реакції. Комунікативні девіації. Аморальна поведінка.

Основні поняття психологічного впливу в клініці. Основні напрямлення в психотерапії. Концепція патології. Медична етика і деонтологія. Теорії самогубства. Профілактика суїцидальної поведінки.

Загальні принципи організації медико-психологічної допомоги.

Особливості організації роботи в медичних закладах. Особливості організації психотерапевтичної допомоги хворим алкоголізмом, наркоманією та граничними з неврозами станом.

**V. Список літератури для підготовки до
кваліфікаційного екзамену.**

1. Абрамян Н. Д. Загальна психологія: курс лекцій. Київ : КиМУ, 2017. 334 с
2. Большакова А.М. Соціальна психологія: Конспект лекцій. Харків : ХДАК, 2017. 55 с.
3. Воляннюк Н.Ю., Ложкін Г.В., Винославська О.В. та ін. Соціальна психологія : навч. посіб. Київ : КПІ ім. Ігоря Сікорського, 2019. 254 с.
4. Диференціальна психологія: навчально-методичний посібник / Олена Володимирівна Карапетрова. Бердянськ: БДПУ, 2014 216 с.
5. Долинська Л. В. Загальна психологія: Хрестоматія. Навчальний посібник / Л.В. Долинська Л. В. та ін. Київ : Каравела, 2017. 640 с.
6. Дуткевич Т. В. Загальна психологія. Теоретичний курс: навчальний посібник. Київ: Центр навчальної літератури, 2019. 388 с
7. Ільїна Н.М. Клінічна психологія: навчальний посібник. Суми: Університетська книга, 2020. 163 с.
8. Кузів О.Є. Психофізіологія: курс лекцій. Тернопіль: вид-во ТНТУ ім. І. Пулюя, 2017. С.97-104.
9. Кулакевич Т. В. Практикум з психології Курс лекцій. Київ : КиМУ, 2019. 247 с
10. Мазяр О.В. Диференціальна психологія : модульний курс : навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Кондор», 2017. 288 с.
11. Макарчук, М. Ю., Куценко Т. В., Кравченко В.І., Данилов С.А. Психофізіологія: навчальний посібник. Київ: ООО «Інтерсервіс», 2011. С.78-95.
12. Максименко С. Д. Медична психологія / [Максименко С.Д., Цехмістер Я.В., Коваль І. А., Максименко К. С.]; за заг. ред. С. Д. Максименка, Київ, 2014. 520 с.
15. Маруненко І. М., Неведомська Є., Волковська Г. Анатомія, фізіологія, еволюція нервової системи. Навчальний посібник. Київ : ЦУЛ, 2021. 184с.
16. Медична психологія: державний національний підручник / І.Д. Спіріна, І.С. Вітенко, О.К. Напресенко [та ін.]. Дніпропетровськ: Ліра, 2012. 442 с.
18. Медична психологія: навч. посібник / Н.Г. Пшук, М.В. Маркова, А.І. Кондратюк, Л.В. Стукан. 2-е вид. Вінниця : Горбачук І. П., 2012. 135 с.

19. Москаленко В.В. Психологія соціального впливу. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 448 с
20. Никоненко Ю.П. Клінічна психологія: навчальний посібник [Електронний ресурс]. Київ : КНТ, 2016. 368 с. Режим доступу: http://culonline.com.ua/Books/klinychna_psyhologia.pdf
21. Основи соціальної психології : підручник для закладів вищої освіти / П. П. Горностаї, М. М. Слюсаревський, В. О. Татенко, Т. М. Титаренко, Н. В. Хазратова та ін. ; за ред. М. М. Слюсаревського. Київ : Талком, 2018. 580 с.
22. Павелків Р.В. Вікова психологія: підручн. Київ: Кондор, 2011. 469 с.
23. Психодіагностика. Психологічний практикум : навч. посіб. / Баклицька О. П., Баклицький І. О., Сірко Р. І., Слободяник В. І. Львів : Сполом, 2015. – 464 с.
24. Савчин М.В., Василенко Л.П. Вікова психологія. Режим доступу: https://pidruchniki.com/16990923/psihologiya/vikova_psihologiya
25. Сергеєнкова О.П. Вікова психологія : навч. посіб. / Сергеєнкова О.П., Столярчук О.А., Коханова О.П., Пасєка О.В. Київ: ТОВ «Центр учбової літератури». 2012. 384 с.
26. Ушакова І. М. Вікова психологія: курс лекцій. Харків: НУЦЗУ, 2016. 52 с.
27. Циба В.Т. Системна соціальна психологія. Навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2016. 328 с
28. Чала Ю.М., Шахрайчук А.М. Психодіагностика: навчальний посібник / Ю.М. Чала, А.М. Шахрайчук. Харків: НТУ «ХП», 2018. 246 с